

BOCHNIA

PIESZO I ROWEREM

WSTĘP

Bochnia – Miasto Soli.

To najkrótsza wizytówka Solnego Grodu, którego powstanie i rozwój w ciągu VIII wieków zapewniała właśnie sól, z bocheńskiej żupy. Obchodzące jubileuszową 765. rocznicę lokacji miasto Bochnia – jedno z najstarszych w Małopolsce – otrzymało prawa miejskie w dniu 27 lutego 1253 roku, na cztery lata przed Krakowem - stolicą Małopolski.

Pierwsza wzmianka o Bochni w źródłach pisanych pochodzi z 1198 r. i wymienia z nazwy „sól z Bochni” (sal de Bohegna) uzyskiwaną poprzez warzenie solanki, czerpanej z naturalnych źródeł solnych występujących w tej okolicy. Najstarsze wpisy na temat kopalni pojawiły się w 1248 r., kiedy odkryto pokłady soli kamiennej. Ten unikatowy w skali świata obiekt został doceniony przez ekspertów z Komisji UNESCO i 23 czerwca 2013 roku zapadła decyzja o wpisaniu bocheńskiej żupy na prestiżową listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Dziś, łącząca ze sobą historię i nowoczesność Bochnia, przyciąga coraz więcej turystów odwiedzających nie tylko podziemne królestwo soli, lecz także pełne uroku i osobliwych miejsc, zabytkowe centrum Królewsko-Górniczego Miasta. Obecnie trwają intensywnie prace przy odnawianiu bocheńskiego Rynku, jak również wykonanie nowych projektów, służących uatrakcyjnieniu przestrzeni miejskiej oraz zwiedzania i wypoczynku. Działania te są prowadzone w ramach szerokiego Programu Rewitalizacji Bochni.

W perspektywie najbliższych lat Bochnia kierunkuje swoje działania także na rozwój nowych, alternatywnych form turystyki miejskiej z elementami edukacji historycznej i krajoznawczej. Jednym z takich działań jest oferta stworzona w ramach przedsięwzięcia pn. „TURISTICUS – budowa zintegrowanej sieci tras turystycznych na terenie Bochni”.

Aby lepiej zapoznać się z najnowszą propozycją dla turystów i miłośników Bochni, zapraszamy do lektury praktycznego przewodnika po mieście przeznaczonego dla amatorów dwóch kółek i miłośników pieszych wędrówek. „Bochnia – pieszo i rowerem” jest publikacją z jednej strony pełną konkretnych wiadomości, a z drugiej ciekawych wątków i impresji. Informacjom historycznym towarzyszą aktualne, praktyczne wskazówki i rady, dotyczące udogodnień dla rowerzystów i pieszych, godzin otwarcia atrakcji turystycznych oraz bazy hoteli i lokali gastronomicznych.

Miasto Bochnię i kopalnię soli odwiedza rocznie ponad 200 tysięcy turystów. Można do nas dojechać autostradą A4, koleją oraz liniami autobusów i busów, wprost z centrum Krakowa.

Serdecznie wszystkim zapraszamy do odwiedzenia naszego pięknego miasta Bochni!

Stefan Kolawiński
Burmistrz Miasta Bochnia

Tekst i wybór ilustracji: Adam Piskór

Wydawca:

Urząd Miasta Bochnia
ul. Kazimierza Wielkiego 2, 32-700 Bochnia
+48 14 6149100, +48 14 6118399
promocja@um.bochnia.eu, www.bochnia.eu

Wydawca i autor dolożyli wszelkich starań, aby informacje zawarte w przewodniku były aktualne i rzetelne. Nie mogą jednak zagwarantować, że podane adresy, numery telefonów, godziny otwarcia, informacje dotyczące atrakcji turystycznych nie ulegną zmianie.

Opracowanie wydawnicze:

Amistad Sp. z o.o.
pl. Na Groblach 8/2, 31-101 Kraków
tel./fax: +48 12 4229922
e-mail: biuro@amistad.pl
www.amistad.pl

amistad

Wydanie pierwsze
2018

ISBN 978-83-7560-366-8

Logo marki Turisticus, aut. D. Kobylański

Koncert orkiestry górniczej w zabytkowej altanie z 1934 r. na terenie Plant Salinarnych. Odnowiona w 2015 r. altana pozwoliła powrócić do organizacji koncertów orkiestry i zespołów dętych, które uprzyjemniały bochnianom niedzielne popołudnia, fot. Ł. Chojecki

TURISTICUS

WIĘCEJ NIŻ SIĘ SPODZIEWASZ

Nowoczesna ścieżka pieszo-rowerowa, Miejsce Obsługi Rowerzystów, wygodne wiaty turystyczne, ławki i stojaki na rowery, tablice informacyjne i edukacyjne, plac zabaw dla dzieci i siłownia dla dorosłych, a także stanowiska postojowe dla samochodów, oświetlenie LED i monitoring wizyjny – wszystko to w nowym kompleksie turystyczno-rekreacyjnym, zwanym „Nową Kolejką”. Do tego sieć 26 km miejskich tras turystycznych – pieszych, spacerowych i rowerowych, a także przewodniki i mapy szlaków, questy i gry terenowe oraz bezpłatna aplikacja na urządzenia mobilne (smartfony i tablety z systemem operacyjnym Android).

Jeśli chcesz poznać Bochnię z nowej strony, wybierz się na wycieczkę rowerową szlakiem „Tour de Kopalnia” lub na spacer traktami kulturowymi: św. Kinga, św. Barbara lub św. Mikołaj. Jeżeli wolisz dłuższe piesze wędrówki, z pewnością zainteresuje Cię szlak „Korona Bochni”, prowadzący po siedmiu wzgórzach „Solnego Grodu” pętlemi Sutoris, Campi i Trinitatis. Poszczególne trasy w ramach zintegrowanej sieci szlaków możesz przemierzyć w całości lub podzielić je na krótsze etapy, a wycieczki połączyć z rozwiązywaniem zagadek, tzw. questów.

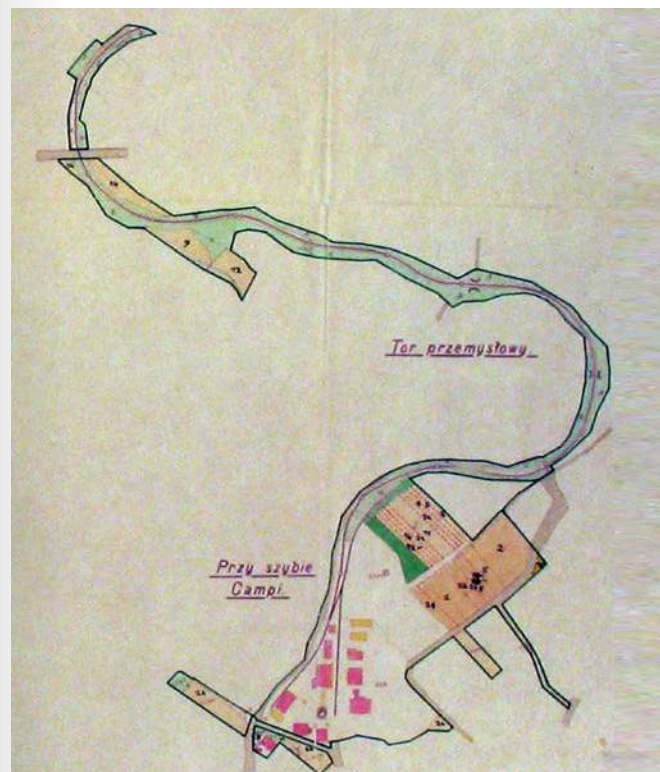
Chcesz dowiedzieć się więcej? Zapraszamy do lektury przewodnika.

W ramach projektu Turisticus prowadzone są działania marketingowe, skierowane do różnych grup odbiorców. Maja one charakter zarówno tradycyjnych narzędzi promocji turystycznej, tj. przewodników i map, jak i nowoczesnych form typu questing i gry terenowe.

Questy – skierowane do odbior-

ców nieco starszych, jak również do dzieci i młodzieży – są dostępne w formie papierowej, jako tzw. karty wypraw, oraz w aplikacji mobilnej na smartfony i tablety.

Miejsce Obsługi Rowerzystów z infrastrukturą towarzyszącą na terenie „Nowej Kolejki”, fot. Ł. Chojecki

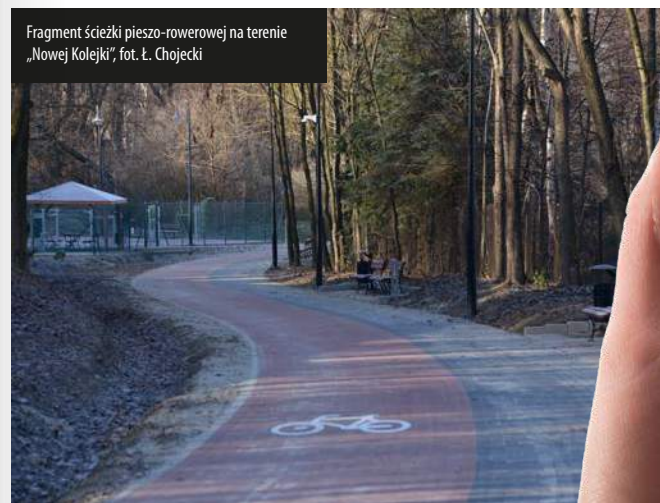

„Nowa Kolejka” na dawnej kopalnianej kolejce szynowej

Z przemysłową działalnością bocheńskiej żupy solnej wiąże się zbudowana w 1928 r. kolejka szynowa. Transportowano nią sól wydobytą szybem Campi do młyna i magazynów solnych, mieszczących się w pobliżu dworca kolejowego. Nowa kolej, która zastąpiła wysłużoną kolejkę powietrzną o unikatowej konstrukcji – tzw. kolejkę linewkową – została rozebrana na początku lat 80. XX w. Reliktem tego interesującego obiektu inżynierskiego są zachowane do dziś fragmenty nasypu kolejowego oraz tzw. słupki hektometryczne, eksponowane na zrewitalizowanym terenie rekreacyjnym, w pobliżu tablic edukacyjnych. „Nowa Kolejka” to ścieżka pieszo-rowerowa o długości ok. 1000 m. Ciąg ten pokrywa się z trasą historycznej kolejki szynowej.

Plan kolejki łączącej nadszybie Campi z dworcem kolejowym w Bochni, ryc. arch. ze zbiorów Muzeum im. prof. Stanisława Fischera w Bochni

Fragment ścieżki pieszo-rowerowej na terenie „Nowej Kolejki”, fot. Ł. Chojecki

Aplikacja na urządzenia mobilne – smartfony i tablety z systemem operacyjnym Android), fot. Amistad

KOPALNIA SOLI BOCHNIA

Grupy zorganizowane

W przypadku grup zorganizowanych (min. 15 osób) wymagana jest wcześniejsza rezerwacja terminu i godziny zwiedzania kopalni.

Warto wiedzieć

Główny szyb zjazdowy do kopalni znajduje się przy ulicy Campi. Obok szybu dostępny jest bezpłatny, ogrodzony parking dla samochodów osobowych i autokarów. Temperatura w kopalni wynosi 15–17°C. Latem trzeba zabrać cieplejszą odzież. Zaleca się też wygodne obuwie. Na trasie jest ok. 700 schodów. Pobyt pod ziemią odbywa się pod opieką przewodnika. Do kopalni mogą samodzielnie zjechać tylko osoby pełnoletnie. Dzieci i młodzież do 18 roku życia muszą przebywać pod opieką osoby dorosłej.

Podziemna przeprawa łodzią

Przeprawa łodzią jest usługą dodatkową, którą można zamówić do dowolnego pobytu w kopalni. Warunkiem jest zebranie się min. 15-osobowej grupy. Na przeprawę łodzią można wybrać się z dziećmi powyżej 3. roku życia. Wyprawa trwa ok. 1,5–2 godz.

Informacja dla osób z niepełnosprawnością

Turyści z niepełnosprawnością, którzy nie mają przeciwwskazań do zjazdu pod ziemię, mogą zwiedzać trasę turystyczną o godz. 13.00 i 16.00. Wejścia do kopalni w pozostałych godzinach zwiedzania dla turystów indywidualnych nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Kopalnia Soli Bochnia
ul. Campi 15, 32-700 Bochnia
Biuro Obsługi Turystycznej
tel.: 14 692 67 52, 14 615 24 60
mail: biuro@kopalnia-bochnia.pl
www.kopalnia-bochnia.pl

Aktualny cennik oraz godziny zwiedzania są podane na stronie internetowej kopalni.

HISTORIA WYKUTA W SOLI

Ślady dawnych górniczych robót zachowane w labiryncie podziemnych korytarzy i zabytkowych komór, kaplice bocheńskich górników oraz unikalne zjawiska geologiczne – Kopalnia Soli Bochnia obrazuje przeszło 750-letnią historię polskiego górnictwa, od średniowiecza do chwili obecnej. Rokrocznie prawie 3-kilometrową podziemną trasę przemierza blisko 200 tys. turystów z całego świata. Poznają oni zaledwie niewielki procent podziemnego królestwa.

Oryginałe, czynne wyrobiska bocheńskiej żupy – chodniki, pochylanie, komory, szyby i szybiki – mają ok. 18 km długości. Usytuowane są na 9 poziomach, ostatni znajduje się 320 m pod ziemią. W ciągu wieków w kopalni wydrążono kilkaset komór oraz zglębiono 16 szybów dziennych (naziemnych), spośród których zachowały się tylko trzy: *Sutoris*, *Campi* i *Trinitatis*, powstało także kilkadziesiąt szybików łączących poszczególne poziomy wyrobiska górniczych. Występujące tutaj, znane na całym świecie liczne odsłonięcia geologiczne, m.in. anhydrytu trzewiowego, oraz ślady pyłu wulkanicznego sprzed ponad 13 mln lat (tzw. wkładki tuftowe), są jak otwarte karty historii Ziemi, fascynujące nie tylko geologów i studentów, ale także tysiące turystów.

Unikatowość bocheńskiej kopalni soli w skali światowej została doceniona przez ekspertów z Komisji Światowego Dziedzictwa UNESCO – 23 czerwca 2013 r. zapadła decyzja o wpisaniu bocheńskiej żupy na prestiżową listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego. Kopalnia Soli Bochnia została ponadto uznana, rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 września 2000 r., za pomnik historii.

ZWIEDZANIE KOPALNI

W Kopalni Soli Bochnia udostępnione są trzy trasy turystyczne o różnym stopniu trudności:

- podstawowa – z ekspozycją multimedialną, mająca charakter wyjątkowej podróży w przeszłość, rozpoczynającej się w czasach założyciela miasta – księcia Bolesława Wstydliwego i księżnej Kingi;
- przyrodnicza – ukazująca niezwykle zjawiska geologiczne: fluorescencyjne hality, zwane potocznie „świeącymi kryształami soli”;

- historyczna – najtrudniejsza, wiodąca najstarszymi wyrobiskami kopalni, zwana „Wyprawą w Stare Góry”.

W 2017 r. udostępniono turystom dodatkowo dwie trasy o charakterze religijnym: „Drogę Krzyżową” i trasę „Śladami kaplic bocheńskich górników”, prezentującą sześć najlepiej zachowanych kaplic w bocheńskiej kopalni.

OFERTA DLA GRUP

Bocheńska kopalnia to wymarzone miejsce na wyjazd z rodziną czy wycieczkę szkolną. To także dobry pomysł na spędzenie czasu dla wszystkich poszukujących wyjątkowych wrażeń i przygód, bez względu na pogodę. Dla zorganizowanych grup szkolnych kopalnia przygotowała ofertę programów edukacyjnych, dostosowanych do różnych grup wiekowych, od przedszkola do szkoły średniej, a dla starszych uczniów aktywną formę zwiedzania – grę integracyjną.

IMPREZY FIRMOWE I SPOTKANIA RODZINNE

Kopalnia Soli Bochnia zaprasza do organizacji konferencji, bankietów, wydarzeń kulturalnych i sportowych, a także imprez o charakterze rodzinnym (np. wesel) i towarzyskim w kameralnym gronie. Do dyspozycji gości przygotowane są dwie sale konferencyjno-bankietowe, z których największa może pomieścić nawet 500 osób:

- Komora Ważyn: 2500 m², do 500 osób
 - Stajnie Mysiur: do 30 osób
- Kaplica św. Kingi mieści do 400 osób.

140-metrowa zjeżdżalnia zwana „Suwaczką”, łącząca poziom IV – August z największą komorą „Ważyn” o pow. 2500 m², położoną na głębokości 248 m. W komorze tej znajduje się boisko sportowe, restauracja, sklepik z pamiątkami i mini plac zabaw, fot. A. Brzoza

Jedną z licznych atrakcji bocheńskiej kopalni – przeprawa łodzią z przystani na podziemnym „jeziorze” na poziomie VI – Sienkiewicz (230 m), fot. X. XXXXXXX

Logo szlaku „Tour de Kopalnia”,
autor D. Kobylański

TOUR DE KOPALNIA

Zapraszamy na rowerową wyprawę „Tour de Kopalnia” – śladami bocheńskich zabytków związanych z górnictwem solnym. Szlak swoją nazwą upamiętnia kopalnię soli w Bochni – najstarszą w Polsce i całej Europie zakład przemysłowy, działający nieprzerwanie od 1248 do 1990 r. Obecnie kopalnia funkcjonuje jako obiekt turystyczny i rekreacyjno-sanatoryjny, jest wpisana na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Przygodę rowerową proponujemy rozpocząć przy szybie Campi, czyli „Polnym”, położonym – zgodnie z nazwą – na skraju dawnych pól miejskich. Naszą trasę wyznaczają znaki dla rowerzystów z charakterystycznym logo szlaku.

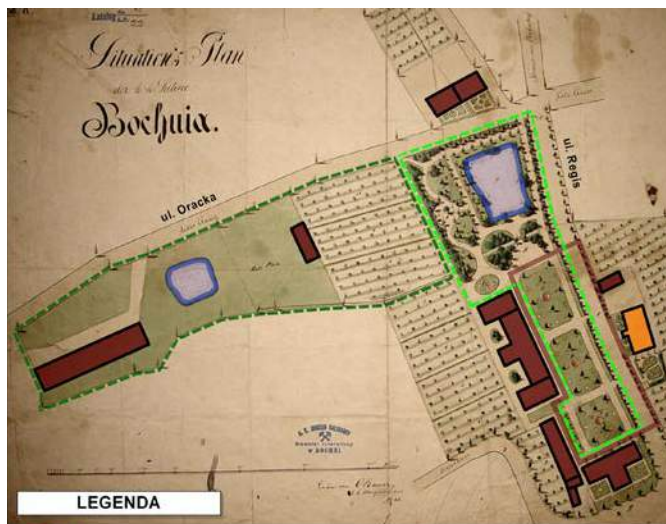
Szyb Campi od 2. poł. XVI w. do początku lat 90. XX w. był głównym szybem wydobywczym żupy bocheńskiej. W latach 1556–68 został zgłębiony do poziomu X kopalni – Kościuszko (408 m). Dzisiaj sięga w głąb ziemi do poziomu IX – Gołuchowski (289 m). Zna go każdy turysta, który zwiedził zabytkową część wyrobisk bocheńskiej kopalni. Rokrocznie obsługuje on ponad 190 tys. osób.

Kontynuujemy naszą wyprawę rowerową, udając się ulicami Rotmistrza Pileckiego i Ofiar Katynia na teren kompleksu rekreacyjnego „Nowa Kolejka” i Miejsca Obsługi Rowerzystów (więcej na s. XXX 6–7), utworzonych na dawnym nasypie bocznic kolejowej, łączącej kopalnię soli z dworcem PKP. Opuszczając „Kolejkę”, kierujemy się na teren zabytkowego Parku Salinarnego. Szlak prowadzi nas oznakowaną pętlą rowerową przez ulice Karosek, Więźniów Oświęcimia, Solna Góra, Oracką i Tadeusza Czackiego.

Historyzujący zespół zabudowy na nadszymbiu Campi z charakterystyczną stalową wieżą wyciągową, fot. P. Langer

Tour de Kopalnia
1:10 000

	najstarsza część ogrodu salinarnego założona w II połowie XIX wieku		obiekty administracyjne, mieszkalne i gospodarcze zupy solnej
	część ogrodu salinarnego włączona do parku w I połowie XX wieku		zamek żupny
	obszar dawnego placu solnego przed zamkiem żupnym		stawy salinarnie zasilane wodami Potoku Salinarnego (obecnie Potoku Storkyńka)

Ogród Salinarny w Bochni, oprac. P. Langer, na podst. planu salinarnego z 2. poł. XIX w. [źródło: zbiory Muzeum im. Stanisława Fischera w Bochni, sygnatura: MB-H/745]

Park Salinarny, popularnie nazywany Plantami Salinarnymi, został założony w połowie XIX w. na terenie dawnego placu żupnego, gdzie kiedyś handlowano solą. Założenie ogrodowe powstało tutaj w 1868 r. było dziełem Carla Bauera. Na Plantach Salinarnych można odnaleźć dawny budynek administracyjny kopalni, domy będące pozostałością po dawnym kompleksie stajni salinarniej, zbudowanej w 1783 r., oraz budynki gospodarcze kopalni. Na terenie parku znajdował się też staw salinarny, który został zasypany w 2002 r.

Przeprowadzamy rower na drugą stronę ulicy Regis, kierując się do miejsca, gdzie znajdował się kiedyś Zamek Żupny.

Zamek Żupny, który na co dzień pełnił funkcję siedziby zarządu kopalni, stał naprzeciw Parku Salinarnego. W dawnych czasach był także miejscem pobytu wizytujących żupę monarchów – Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta I Starogo z Boną oraz Stefana Batorego.

Mijamy położony na rogu ulic Regis i Kraszewskiego skwer z wózkiem kopalnianym, ustawionym w miejscu, gdzie znajdował się powstały zapewne w czasach króla Kazimierza Wielkiego szyb Regis, czyli „Królewski”.

Szyb Regis – najbardziej zasobny w sól w porównaniu do innych bocheńskich szybów – służył jeszcze w XVIII w. W 1923 r. w jego

Zachowany budynek warzelni soli z ceglany kominem dawnej kotłowni, która w okresie przemysłowej działalności kopalni wytwarzała parę wodną dla maszyny wyciągowej „Laura”, fot. P. Langer

Obiekty gospodarcze zupy solnej w obrębie Parku Salinarnego – dawna Kuźnia i Lodownia, planowane do adaptacji na centrum informacji turystycznej, kawiarnię i sklep z pamiątkami, fot. Piotr Langer

Współczesne Planty salinarnie w jesiennej scenerii, fot. T. Ryncarz

► Koncert orkiestry górniczej w zabytkowej altanie z 1934 r., znajdującej się na terenie Plant Salinarnych. Odnowiona w 2015 r. altana pozwoliła powrócić do koncertów orkiestr i zespołów dętych, które uprzyjemniały bochońszanom niedzielne popołudnia, fot. Ł. Chojecki

►► Fragment werandy dawnego Zamku Żupnego, przebudowanego w 1870 r. na kamienicę mieszkalną dla urzędników salinarnych. Planowana rewitalizacja pozwoli przywrócić mu dawny blask, fot. Piotr Langer

miejsce wzniesiono postmodernistyczną wieżyczkę, która przetrwała do 1967 r. Był to ostatni ślad po jednym z najważniejszych szybów kopalni bocheńskiej.

Następnie kierujemy się do Rynku ulicami Kraszewskiego i Sutoris. Warto po drodze zjechać w ulicę Solną, gdzie natrafimy na szyb górniczy Sutoris z charakterystyczną, reprezentacyjną zabudową, stanowiący jeden ze znaków rozpoznawczych Bochni.

Szyb Sutoris, czyli „Szewski”, to prawdopodobnie najstarszy w Polsce, funkcjonujący nieprzerwanie od połowy XIII w. obiekt górniczy związany z żupą solną. Dzisiaj sięga on do IX poziomu kopalni – Gółuchowski (289 m). Z szybem tym wiąże się legenda o cudownym odnalezieniu soli bocheńskiej przez św. Kingę (więcej na s. XXX 10–11).

Krajobraz górniczych miast salinarnych pełen jest wznoszących się nad domami wież szybowych. W średniowiecznej Bochni szyby były zabezpieczane przez drewniane budowle (klety), przypominające szopy. Osłaniały one otwór szybowy, przy którym zainstalowany był kierat, służący do wyciągania na powierzchnię walcowatych brył soli (bałwanów) oraz beczek z solnym rumem (tzn. stężoną solanką). Dziś typową konstrukcją tworzy stalowe rusztowanie z potężnym kołem, osadzone na dachu budynku nadszymbia.

W całym okresie funkcjonowania bocheńskiej kopalni zgłębiano liczne szyby, łączące wyrobiska soli z powierzchnią ziemi. Spośród 17 istniejących na przestrzeni wieków, do dziś w krajobrazie miasta zachowały się zaledwie trzy: Sutoris, Campi oraz Trinitatis.

W przeszłości na Rynku znajdowały się trzy szyby, powstałe mniej więcej w tym samym czasie, w 1. poł. XIV w.: Wojewodzia Góra, wybudowany przez ówczesnego krakowskiego wojewodę Spicimira z Melsztyna, Targ, którego nazwa związana jest z miejscem, gdzie handlowano solą, oraz Wielki. Dziś jedynymi śladami po nich są ustawione tam wózki kopalniane, opatrzone tabliczkami informacyjnymi.

Pośrodku Rynku, z inspiracji Jana Matejki, w 1871 r. wzniesiono pomnik króla Kazimierza Wielkiego, któremu miasto zawdzięcza sprawną reformę żupy. Dzięki Kazimierzowi Wielkiemu bocheńscy kupcy uzyskali szerokie przywileje handlowe, a żupa bocheńska sprawne i nowoczesne ramy organizacyjne, opierające się na wydanej przez tego monarchę w 1368 r. ordynacji żupnej. Król Kazimierz Wielki był również fundatorem przytułku – szpitala dla górników, założonego w 1357 r. Projekt pomnika i statuetkę króla wykonał Walerj Gadomski.

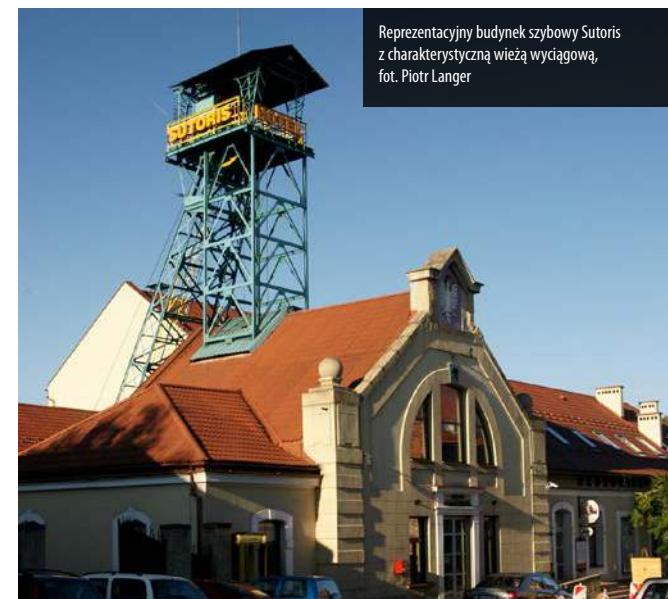
W ten sposób dotarliśmy do historycznego serca miasta – bocheńskiego Rynku, który jest centralnym elementem (wciąż znakomicie funkcjonującym) średniowiecznego, urbanistycznego układu szachownicowego (z placu wybiega dziewięć ulic).

Szyb Regis w latach 30. XX w., fot. J. Gargulowa [Źródło: „Piękno minione, utracone, niedocenione. Krajobraz kulturowy powiatu bocheńskiego” pod red. J. Flaszki]

Reprezentacyjny budynek szybowy Sutoris z charakterystyczną wieżą wyciągową, fot. Piotr Langer

Reprezentacyjny budynek szybowy Sutoris z charakterystyczną wieżą wyciągową, fot. Piotr Langer

Wagonik górniczy ustawiony na Rynku, w miejscu nieistniejącego szybu Wojewodzja Góra, fot. Zbiory Urzędu Miasta Bochnia

Pomnik Króla Kazimierza Wielkiego w Rynku oraz monumentalna bryła Bazyliki Św. Mikołaja w jego tle, fot. Ł. Chojecki

TRAKT ŚW. KINGA

ŚLADAMI PATRONKI GÓRNIKÓW I SAMORZĄDOWCÓW

Trakt św. Kinga rozpoczyna się przy nadszymbiu *Sutoris* przy ulicy Solnej (więcej na s. 7 XXX) i prowadzi przez historyczne centrum Bochni, z Rynkiem (więcej na s. 8 XXX) oraz jednym z najciekawszych zabytków miasta – Muzeum im. prof. Stanisława Fischera. Dalej przebiega alejkami parkowymi Plant Salinarnych (więcej na s. 10 XXX), a kończy się przy nadszymbiu *Campi* (więcej na s. 6 XXX).

W Bochni odnajdziemy liczne ślady przywiązania mieszkańców „Solnego Grodu” do św. Kingi – patronki górników solnych i samorządowców. W mieście wytyczono m.in. „NaCl – Bocheński Szlak Solny »Na świecie« im. św. Kingi”. Termin „na świecie” oznacza w języku górniczym „na powierzchni”. Legenda przypisuje św. Kindze odkrycie soli kamiennej w Bochni w połowie XIII w. Więcej informacji dotyczących związku św. Kingi z Bochnią można znaleźć na stronie internetowej bochnia.eu/turystyka. W bocheńskiej bazylice pw. św. Mikołaja Biskupa, w kaplicy św. Kingi znajduje się obraz z wizerunkiem świętej, natomiast w podziemnej kaplicy św. Kingi w kopalni soli w czerwcu 2016 r. umieszczono relikwie jej patronki. W Bochni św. Kingę czczono już w XV w., o wiele wcześniej, zanim została kanonizowana przez papieża Jana Pawła II w czerwcu 1999 r. w Starym Sączu.

Jednym z najważniejszych miejsc na Trakcie św. Kinga jest Muzeum im. prof. Stanisława Fischera. Muzeum zostało założone w 1959 r. przez Stanisława Fischera (1879–1967), badacza przeszłości Bochni i regionu, wybitnego kolekcjonera, fundatora i pierwszego kustosa placówki, a od 1975 r. jej patrona.

MUZEUM IM. PROF. STANISŁAWA FISCHERA

Muzeum im. prof. Stanisława Fischera
ul. Rynek 20, 32-700 Bochnia
tel./faks: 14 612 24 26
mail: kontakt@muzeum.bochnia.pl
www.muzeum.bochnia.pl

Czynne: pn. zamkn., wt.–pt. 10.00–16.00, sb.–nd. 10.00–14.00. W niedziele wstęp wolny.

EKSPOZYCJA MUZEALNA

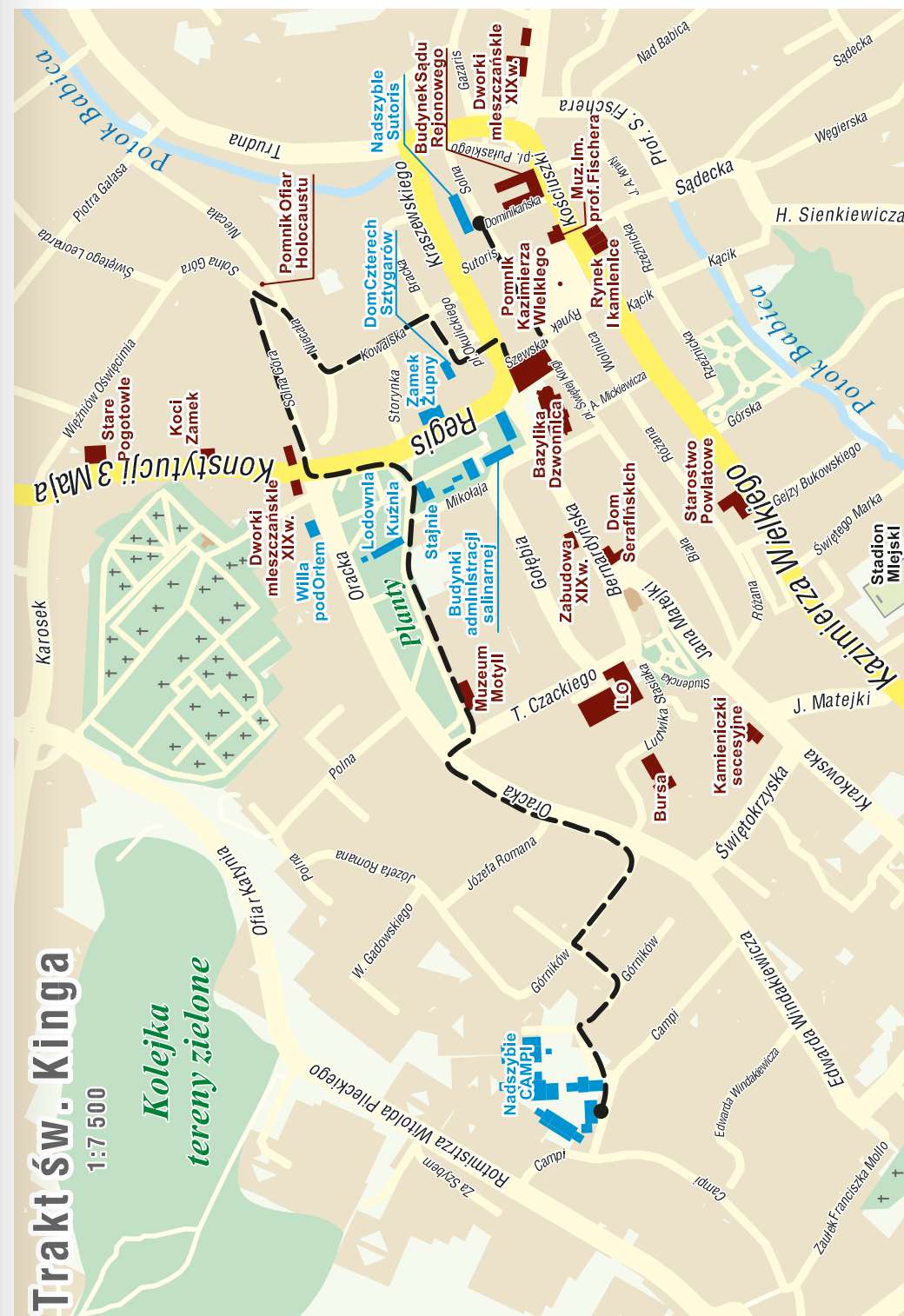
W ramach stałej ekspozycji bocheńskiego muzeum – w galerii malarstwa polskiego XIX i XX w. – można obejrzeć obrazy znanych artystów tego okresu. Obok dzieł Olgi Boznańskiej, Józefa Pankiewicza, Leona Wyczółkowskiego czy Włodzimierza Tetmajera są tu również

Święta Kinga – patronka górników solnych.
Obraz namalowany wg rysunkowego szkicu Jana Matejki, znajdujący w kaplicy św. Kingi w bazylice pw. św. Mikołaja Biskupa, fot. Ł. Chojceki

Relikwiarz św. Kingi, znajdujący się w podziemnej kaplicy w kopalni soli, tworzą dwa zespolone kruchy (bryły) solne, w które wtopiony jest pierścien. Forma relikwiarza nawiązuje do legendy o cudownym odnalezieniu soli bocheńskiej przez świętą, fot. Ł. Chojceki

Galeria „Strych Muzealny” – otwarcie wystawy „Bochnia w czasach II Rzeczypospolitej” na 100-lecie odzyskania niepodległości, fot. Ł. Chojecki

plótna Tadeusza Makowskiego, Jacka Malczewskiego i Wojciecha Weissa. Bogato reprezentowana jest także twórczość miejscowych, bocheńskich artystów, m.in. Stanisława Fischera, Waleriana Kasprzyka, Marcina Samlickiego i Ludwika Stasiaka.

Niezwykle barwna kolekcja dawnej rzeźby i malarstwa ludowego (XVIII–XX w.) obejmuje głównie dzieła twórców z Polski południowej, w tym Małopolski, Podhala, Spisza i Śląska. Znajdują się tu m.in. prace słynnego Nikipora Krynickiego oraz inne obrazy, malowane na płótnie, desce, papierze i szkle. Najcenniejsze eksponaty były prezentowane na wystawach polskiej sztuki ludowej w kraju i za granicą.

Dopełnieniem bogatych zbiorów muzeum są judaika, pozostałe po licznie zamieszkującej kiedyś Bochnię i jej okolice społeczności żydowskiej, a także zbiory historyczne: archiwalia, mapy i plany, fotografie i pamiątki historyczne odnoszące się w większości do dziejów bocheńskiej kopalni soli.

W latach 2013–14 przeprowadzono modernizację zabytkowego budynku muzeum. W wyniku renowacji placówka zyskała nową przestrzeń wystawienniczą – galerię „Strych Muzealny”, w której prezentowane są wystawy czasowe oraz odbywają się warsztaty, prelekcje, konferencje i sympozja popularnonaukowe.

WYDARZENIA KULTURALNE I EDUKACYJNE

Poza stałą ekspozycją, na szczególną uwagę zasługuje wielowymiarowa oferta kulturalno-edukacyjna bocheńskiego muzeum.

■ Czwartkowe Spotkania Muzealne

Popularny cykl comiesięcznych wykładów organizowany od 1983 r. Aktualny program jest dostępny na stronie: www.muzeum.bochnia.pl/spotkania-czwartkowe.

■ Muzealia (maj)

Organizowane od 2002 r., 18 maja – w Międzynarodowym Dniu Muzeów. Podczas Muzealiów, poza wydłużonym czasem bezpłatnego zwiedzania stałej ekspozycji, odbywają się interesujące prezentacje, pokazy, konkursy i zabawy – co roku z inną myślą przewodnią.

Dominikańska historia bocheńskiego muzeum

Muzeum im. prof. Stanisława Fischera mieści się w dwuskrzydłowym, późnobarokowym gmachu. Jest to dawny klasztor oo. Dominikanów i jeden z najcenniejszych obiektów zabytkowych Bochni. Dominikanie zamieszkivali tutaj do czasu pożaru w 1751 r., z którego klasztor już się nie podźwignął. Został zlikwidowany w 1777 r., a obiekt przejęła austriacka administracja salinarna. Później, po gruntownej modernizacji, budynek stał się siedzibą starosty austriackiego (1783). Funkcje administracyjne pełnił aż do 1959 r.

► Fragment wschodniej pierzei Rynku z charakterystycznym budynkiem dawnego klasztoru oo. Dominikanów – obecnej siedziby Muzeum im. prof. Stanisława Fischera, fot. Ł. Chojecki

Kolekcja etnograficzna

Wielkim zaskoczeniem dla zwiedzających może być bogaty zbiór sztuki kultur pozaeuropejskich – Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Polinezji: rzeźby wykonane z drewna oliwnego i sandałowego, hebanu i rogu krowy, afrykańska broń, malarstwo na jedwabiu, piękne hafty, rzeźby z laki i kości słoniowej.

Czwartkowe Spotkania Muzealne w Sali Portretowej Muzeum im. prof. Stanisława Fischera, fot. Ł. Chojecki

■ Muzealna Akademia Historyczna (lipiec – sierpień)
Czym zasłużył się Bochni król? Jakiego znaczenia ma sól? Jak dawniej wytwarzano papier? Co to jest herb? Wszystkiego tego (i znacznie więcej) dowiedzą się dzieci i młodzież podczas historycznych warsztatów edukacyjnych.

■ Wirydarz Pełen Muzyki (czerwiec)

Podczas wydarzenia na muzealnym wirydarzu prezentują się artyści wykonujący szczególnie rodzaj muzyki – refleksyjnej i łagodnej. Na estradzie bocheńskiego muzeum wystąpili m.in. Wolna Grupa Bukowina, U Studni, Krystyna Prońko, Anna Treter, Grzegorz Kapcia i Przyjaciele, Open Folk, White Garden, Grupa Furmana i Orkiestra św. Mikołaja.

■ Bocheński Dzień Świętego Mikołaja (grudzień)

Idea, która przyświeca organizowanemu od 2001 r. przedsięwzięciu, jest przywrócenie św. Mikołajowi wizerunku biskupa jako dyskretnego dobroczyńcy – wbrew temu, co proponuje nam współczesna kultura masowa, pokazująca natrętnego, wszędochyńskiego krasnala w czerwonej czapeczce, z zaprzęgiem reniferów. Imię św. biskupa z Myry od połowy XIII w. jest ściśle związane z najważniejszym bocheńskim kościołem (więcej na s. 8 XXX) .

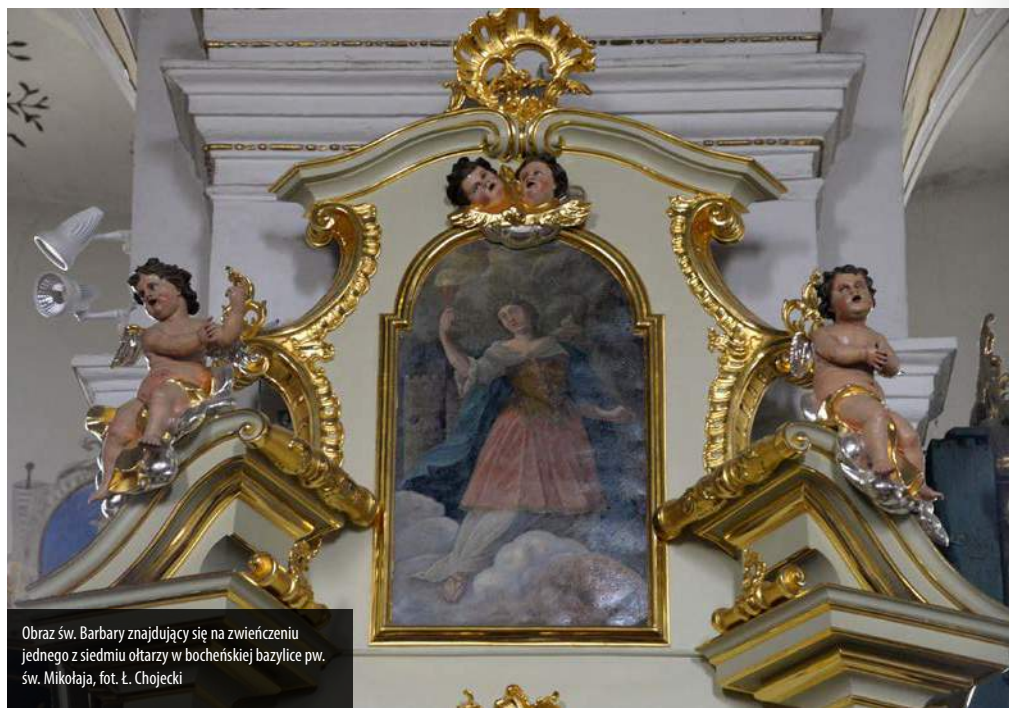

TRAKT ŚW. BARBARA

PATRONKA GÓRNIKÓW I POLSKI PODZIEMNEJ

Trakt św. Barbara łączy dwa najważniejsze szyby górnicze – *Campi* i *Sutoris*, które stanowią do dziś charakterystyczne dominanty przestrzenne w krajobrazie Bochni (więcej na s. XXX). Szlak prowadzi nas również przez historyczne miejsca związane z okresem przedlokacyjnym miasta (XIII w.). Wytyczono go drogami gminnymi o małym natężeniu ruchu.

W europejskich ośrodkach salinarnych wytworzyła się specyficzna kultura miejska, wyrażająca się m.in. przez kult własnych patronów i świętych. Patronem polskiego górnictwa solnego jest św. Kinga, a w krajach zachodnioeuropejskich, m.in. w Niemczech i we Francji – święci Barbara i Mikołaj, a także Święta Trójca. Według źródeł św. Barbarze oddawano cześć w Bochni jeszcze przed 1730 r. Mimo że należy do najpopularniejszych i najbardziej czczonych świętych, niewiele wiemy o jej życiu, zapisy hagiograficzne opierają się bowiem głównie na legendach narosłych w ciągu wieków.

Obraz św. Barbary znajdujący się na zwieńczeniu jednego z siedmiu ołtarzy w bocheńskiej bazylice pw. św. Mikołaja, fot. Ł. Chojcecki

Św. Barbara jest patronką górników, budowniczych i architektów. W czasach II wojny światowej i stanu wojennego św. Barbarze – opiekunce ludzi podziemia – polecała się polska konspiracja.

Na trasie Traktu św. Barbara natrafimy na szczególne miejsce, zlokalizowane w okolicach placu ks. Antoniego Czaplińskiego, które jest reliktem najstarszego placu rynkowego Bochni, wytyczonego w czasach osady przedlokacyjnej w XIII w. To ważne historycznie miejsce nazywane jest Rynkiem Górnym. Dzisiaj to częściowo zabudowany i zadrzewiony plac, ograniczony ulicami Studencką, Jana Matejki i Bernardyńską, przy którym znajdują się kościół szkolny pw. św. Stanisława Kostki i gmach dawnego gimnazjum im. króla Kazimierza Wielkiego (obecnie budynek I LO).

W miejscu wzniesionego w 1886 r. gmachu dawnego gimnazjum stał kiedyś kościół pw. Świętego Krzyża, który w połowie XIV w. ufundowało górnicze bractwo ociągaczy (tragarzy zatrudnionych w kopalni soli). Związany był z fundacją szpitalną, która od jego wezwania przyjęła nazwę Świętego Krzyża. Szpital ów, przytułek dla górników-inwalidów, erygował król Kazimierz Wielki. W 1623 r. bractwo ociągaczy, w zamian za opiekę nad fundacją szpitalną, ofiarowało kościół i zabudowania szpitalne wraz z ogrodem bernardynom, którzy założyli w Bochni klasztor. Kościół pod koniec XVIII w. przeniesiono i zrekonstruowano w podbocheńskich Krzyżanowicach. Nazwa ulicy Świętokrzyskiej, którą przebiega szlak, związana jest właśnie z dawnym kościołem górniczym pw. Świętego Krzyża oraz fundacją szpitalną pod tym samym wezwaniem.

Nie sposób przecenić niezwyklej i doniosłej roli, jaką gimnazjum, a potem liceum ogólnokształcące, odegrały w dziejach miejscowej oświaty i w lokalnym środowisku. Lista wybitnych wychowanków jest długa (można ją znaleźć na stronie internetowej liceum www.1lo.bochnia.pl). W związku z obchodami 200-lecia szkoły, elewacja gmachu dawnego gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego zyskała nowy blask.

Warto również zwrócić uwagę na stojący obok I LO budynek dawnej bursy gimnazjalnej przy ulicy Ludwika Stasiaka, zbudowany w 1901 r. Obecnie obiekt ten należy do parafii pw. św. Mikołaja i nadal zwyczajowo nazywany jest „bursą”. Mieszczący się w nim „Dom Pielgrzyma” oferuje 40 miejsc noclegowych, a także smaczne obiady.

Dom Pielgrzyma „Bursa”

ul. Ludwika Stasiaka 10
tel.: 14 612 21 95

Interesujący z perspektywy architektonicznej budynek dawnej bursy gimnazjalnej wzniesiono w stylu historyzmu, z elementami eklektycznego manieryzmu niderlandzkiego i ciekawymi detalami kamiennymi, fot. Ł. Chojecki
UWAGA, zdjęcie B. ZŁEJ JAKOŚCI

Neorenesansowy dwupiętrowy gmach dawnego gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego powstał wg projektu opracowanego przez Ministerstwo Oświecenia Publicznego w Wiedniu. W szczycie budynku znajduje się Orzeł Biały i data budowy – 1886, fot. Ł. Chojecki

TRAKT ŚW. MIKOŁAJ

BISKUP KONTRA KRASNAŁ

Trakt św. Mikołaj rozpoczyna się przy tzw. „poczekalni” – placu rekreacyjnym przy ulicy Solnej, skąd prowadzi głównymi arteriami komunikacyjnymi Bochni – ulicą Kazimierza Wielkiego (fragmentem dawnego traktu cesarskiego Wiedeń – Kraków – Lwów), a następnie ciągiem ulic: Regis, Konstytucji 3 Maja oraz Księcia Józefa Poniatowskiego. Trasa kończy się obok zabytkowego gmachu dworca kolejowego.

Św. Mikołaj kontra Święty Mikołaj

Niegdyś św. Mikołaj – biskup z Myry – był jednym z ważniejszych świętych chrześcijaństwa. Za swego patrona wybrali go bednarze, cukiernicy, górnicy soli, kupcy, młynarze, piekarze, piwowarzy, a także notariusze i sędziowie. Uznawano go również za patrona dzieci, studentów, panien, pielgrzymów i podróżnych. Dziś Mikołaj stał się „świętym komercji”. Współczesność odarła go z ornatu, z głowy zdjęła mitrę i zabrała pastorał. „Świętego krasnała”, jak nietrudno zgadnąć, wymyślił specjalista od reklamy i handlu, mieszkańcy Bochni kultywują jednak pamięć o przesłaniu biskupa z Myry (więcej na s. 10 XXX – Bocheński Dzień św. Mikołaja w Muzeum im. prof. Stanisława Fischera).

BAZYLIKA PW. ŚW. MIKOŁAJA BISKUPA

Bazylika pw. św. Mikołaja Biskupa
pl. św. Kingi 9, 32-700 Bochnia

tel.: 14 612 34 17

mail: kancelaria_mikolaj@poczta.onet.pl

www.mikolajbochnia.pl

Wirtualny spacer po bazylice: mikolajbochnia.pl/pl/4636/0/spacery-wirtualne.html

Msze św. w niedziele i święta: 6.00, 7.00, 9.00, 10.30, 12.00, 14.30, 18.00, 19.30

Bocheńska bazylika należy do większych kościołów w Małopolsce. Jej długość wynosi 58 m, a szerokość 24,5 m; jednorazowo może pomieścić 4,8 tys. wiernych. Budowla przypomina o latach świetności miasta, ale też o dramatycznych wydarzeniach, jakie dotknęły świątynię, Bochnię i jej mieszkańców na przestrzeni wieków.

We wnętrzu bazyliki można zobaczyć wiele zabytków sztuki sakralnej, reprezentujących różne style i nurty artystyczne, począwszy od średniowiecza. Zgromadzone w świątyni elementy wyposażenia świadczą o pobożności i hojności bochnian. Znajdują się tu

Trakt św. Mikołaj

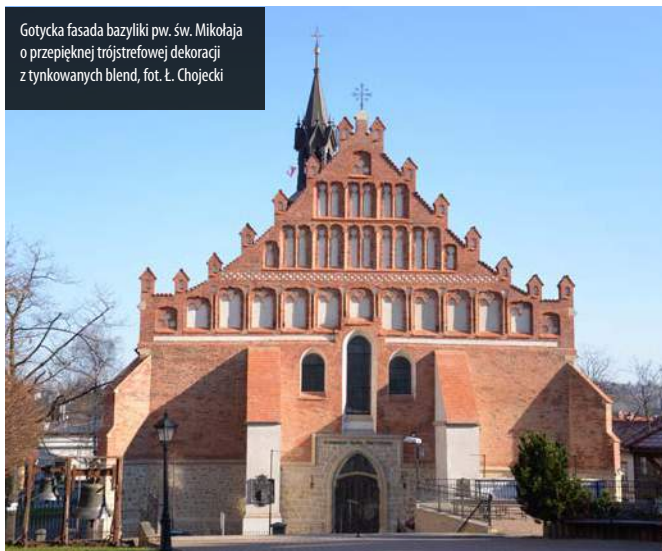
1:7 500

Ołtarz z czarnego marmuru w kaplicy Matki Bożej Różańcowej, wzniesionej w 1778 r. na wzór kaplicy mariackiej w dawnym kościele oo. Dominikanów, skąd – po jego zburzeniu – przeniesiono część wyposażenia wraz z cudownym obrazem Matki Bożej Bocheńskiej.

Gotycka fasada bazyliki pw. św. Mikołaja o przepięknej trójstrefowej dekoracji z tynkowanymi blend, fot. Ł. Chojecki

również przedmioty przeniesione z nieistniejących dziś kościołów klasztornych – oo. Dominikanów i oo. Bernardynów. Najcenniejsze spośród nich, w tym cudowny obraz Matki Bożej Bocheńskiej, pochodzą z dawnej kaplicy różańcowej kościoła oo. Dominikanów, rzeźby w ołtarzu Jezusa Ukrzyżowanego przeniesiono z dawnego kościoła oo. Bernardynów.

Szczególną uwagę zwraca zachodnia fasada kościoła, z pięknym gotyckim szczytem z XV w., niemającym odpowiednika w architekturze Małopolski, za to przypominającym kościoły gotyckie Polski północnej. W 2018 r. poddano ją intensywnej konserwacji i restauracji.

Wnętrze bocheńskiej bazyliki z barokowo-rokokowym ołtarzem głównym i obrazem św. Mikołaja Biskupa z 1772 r. – dziełem Piotra Korneckiego, snycerza z Gdowa. Oprócz ołtarza głównego w kościele zobaczymy jeszcze siedem ołtarzy bocznych, które były niegdyś miejscami kultu bocheńskich bractw religijnych i cechów rzemieślniczych, fot. Ł. Chojecki

Bocheński dworzec kolejowy znów zachwyca

W latach 2010–12 w budynku dworca przeprowadzono prace modernizacyjne i konserwatorskie. W holu głównym zainstalowano elektroniczną tablicę z rozkładem jazdy, wydzielono cichą poczekalnię z darmowym dostępem do internetu, przystosowano kasy do obsługi podróżnych z niepełnosprawnością oraz udostępniono windy z przejścia podziemnego na perony. Same perony i torowiska również zostały odnowione. W najbliższym czasie w rejonie dworca kolejowego powstanie nowoczesne centrum przesiadkowe dla pasażerów kolei i autobusów, z parkingiem dla samochodów i rowerów.

PĘTLA SUTORIS

ŚRÓDMIEJSKI SZLAK SPACEROWY Z MOTYLEM W TLE

Pętla Sutoris to łatwy, krótki i przyjemny spacer przez najcenniejszą historycznie część miasta (1,9 km). Szlak upamiętnia swoją nazwą najstarszy czynny szyb w Bochni – Sutoris, czyli szweci (szweczy). Jedną z najciekawszych atrakcji na trasie jest Muzeum Motyli *Arthropoda*, zlokalizowane przy Plantach Salinarnych.

Muzeum Motyli *Arthropoda* to prywatna placówka, którą założyli Jacek i Filip Kobielowie – wnuk oraz prawnuk prof. Stanisława Fischera, twórcy bocheńskiego muzeum (więcej na s. XXX). *Arthropoda* prezentuje systematyczny przegląd motyli dziennych świata. Kolekcja obejmuje większość rodzin i rodzajów tych owadów ze wszystkich kontynentów, stref klimatycznych i zoograficznych. Stała ekspozycja liczy ponad 5 tys. okazów, najstarsze pochodzą z lat 70. XIX w.

W muzeum można również zobaczyć gatunki, które już wyginęły. Ekspozycja, stale powiększana, składa się z różnych działów, oprócz motyli pokazane są inne stawonogi, wśród nich chrząszcze, cykady, modliszki, skorpiony, pluskwiaki i pająki. Zbiór powstawał na przestrzeni ostatnich 30 lat poprzez darowizny oraz zakupy okazów z całego świata od firm trudniących się sprzedażą okazów, kolekcjonerów i fascynatów entomologii.

Nazwa *Arthropoda* oznacza stawonogi (z gr. *arthron* – staw, *pous* – noga).

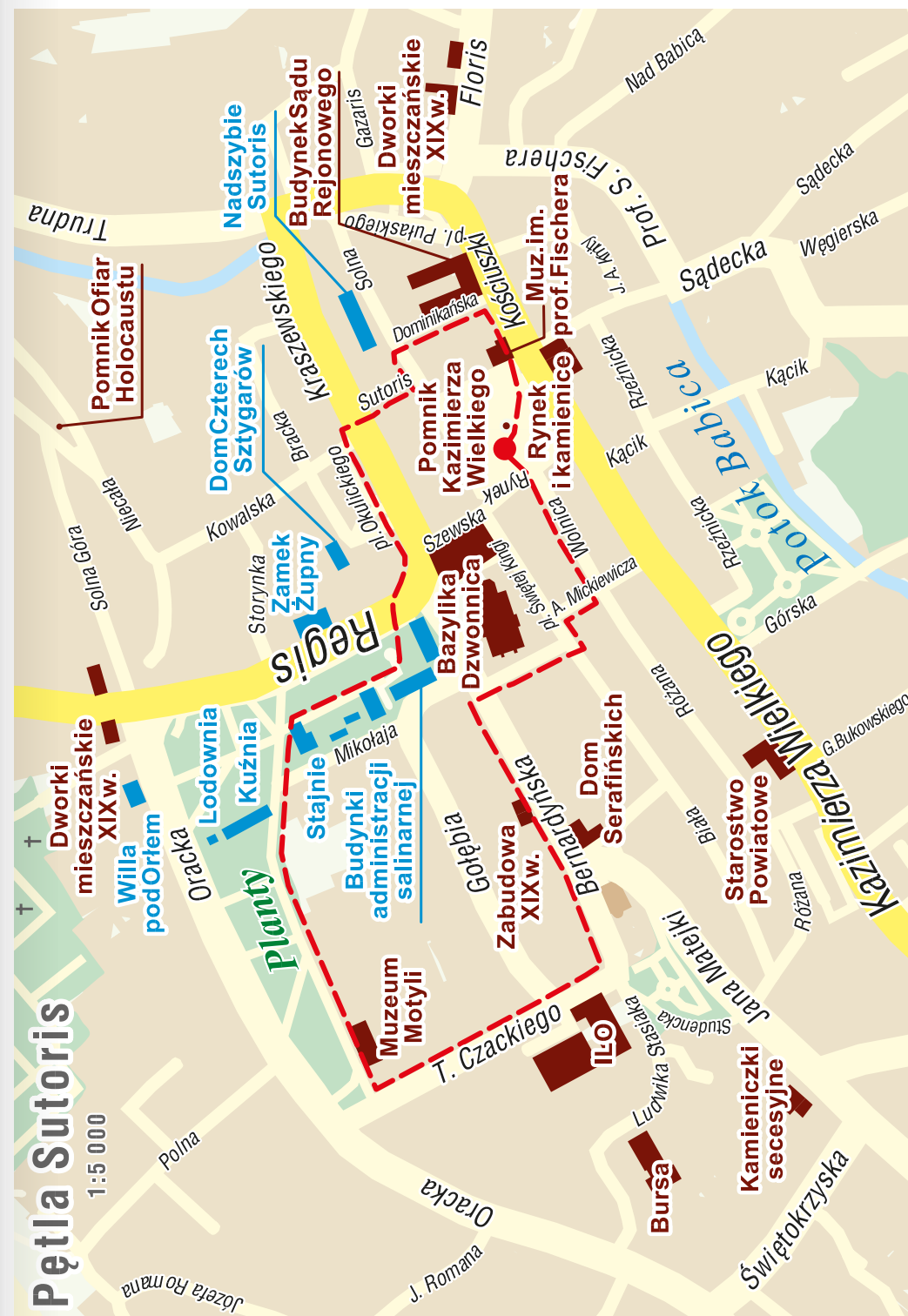
Muzeum Motyli *Arthropoda* – fragment stałej ekspozycji liczącej ponad 5 tys. okazów z całego świata, fot. Ł. Chojecki

Na budynku muzeum znajduje się interesujący mural, przedstawiający trzy motyle. Niebieski to *Morpho Menelaus* – jeden z najbardziej spektakularnych motyli na świecie, który żyje w Peru; zielony *Ornithoptera priamus* posiadał należy do „pazi rajszych”, występuje w Papui Nowej Gwinei; pomarańczowa ćma zamieszkuje Birnę.

Mural na budynku Muzeum Motyli stworzyło dwoje krakowskich artystów: Artur Wabik – historyk sztuki, założyciel stowarzyszenia „101 murali dla Krakowa”, oraz Dagmara Matuszak – absolwentka krakowskiej ASP, fot. Ł. Chojecki

Muzeum Motyli *Arthropoda*

ul. Tadeusza Czackiego 9
tel.: 502 494 622
e-mail: muzeumbochnia@gmail.com
www.muzeummotyli.com
czynne: pn.–pt. 10.00–16.00, sb.–nd. 10.00–15.00

PĘTLA CAMPI

ŚLADAMI DZIEDZICTWA I KULTURY SALINARNEJ MIASTA

Pętla Campi prowadzi nas śladami licznych zachowanych obiektów salinarnych Bochni, które pełniły funkcje pomocnicze dla kopalni soli – administracyjne, rzemieślnicze, gospodarcze i mieszkalne. Główny obszar koncentracji nazimnych obiektów obsługujących kopalnię rozciągał się po północnej stronie śródmieścia Bochni, na granicy dawnego układu lokacyjnego.

Publikacja o dziedzictwie salinarnym Bochni

Piotr Langer, *Znaczenie specyfiki dziedzictwa kulturowego miast solnych dla ich współczesnego rozwoju i zachowania ich tożsamości ze szczególnym uwzględnieniem Bochni* (praca doktorska), wyd. Politechnika Krakowska, 2010

Jeden z zachowanych obiektów salinarnych – dawny budynek administracyjny, usytuowany pomiędzy Plantami i bazyliką św. Mikołaja Biskupa, fot. P. Langer

Jedno ze skrzydeł dawnej stajni salinarnych przy ulicy Regis 6, wybudowanej pod koniec XVIII w. wg projektu Karola Kriszkeera – obecnie pełni funkcje mieszkalne, fot. P. Langer

Oprócz dziedzictwa przemysłowego, bezpośrednio związanego z pozyskiwaniem soli, do którego należą zachowane obiekty górnicze (budynki szybów *Sutoris*, *Campi* i *Trinitatis*, stalowe wieże wyciągowe nad czynnymi szybami kopalni i maszyna parowa) oraz warzelnicze (budynki panwiowych warzelnii soli na terenie nadszybia *Campi*), zachowane dziedzictwo salinarne Bochni obejmuje również tzw. obiekty pomocnicze, obsługujące bocheńską żupę.

Elementem centralnym, wokół którego zogniskowała się zabudowa obiektów obsługujących kopalnię soli był Ogród Salinarny – park miejski, założony z inicjatywy żupy solnej w 2. poł. XIX w., zwany współcześnie Plantami Salinarnymi (więcej na s. XXX). Wokół ogrodu powstały liczne obiekty salinarne o funkcji administracyjnej, gospodarczej i mieszkalnej. Niektóre z nich były usytuowane w pobliżu zakrytego obecnie koryta potoku Storynka, odprowadzającego wody kopalniane z szybu *Campi* (upamiętnia go dzisiaj ulica Storynka) oraz zasilanych przez niego dawnych stawów salinarnych, istniejących jeszcze na początku XX. Spośród licznych budynków salinarnych nie wszystkie przetrwały do czasów współczesnych. W bezpośrednim otoczeniu Ogródu Salinarnego zachowało się kilka znaczących obiektów administracyjnych kopalni, takich jak północne skrzydło przebudowanego Zamku Żupnego (więcej na s. XXX) oraz dwa budynki mieszczące niegdyś siedzibę austriackiej administracji salinarniej (C.K. Zarząd Salinarny).

Na terenie Plant Salinarnych zachowały się także relikty salinarnych zabudowy gospodarczej i rzemieślniczej – bliźniacze skrzydła okazałego kompleksu stajni oraz kuźnia i lodownia (więcej na s. XXX).

Oprócz budynków administracyjnych i gospodarczych, zachowane dziedzictwo salinarne Bochni obejmuje również obiekty o funkcji mieszkalnej. Należą do nich zarówno okazałe rezydencje dawnych urzędników salinarnych, jak i bardziej skromne w formie domy szeregowych pracowników bocheńskiej kopalni. Wiele siedzib pracowników administracji żupnej, wraz z przyległymi ogrodami, znajdowało się niegdyś wokół Plant Salinarnych, zwłaszcza przy ulicy Orackiej.

Do dziś przetrwało tylko kilka budynków wzniesionych z inicjatywy ważnych osobistości związanych z kopalnią soli, m.in. dawny dom lekarza salinarnego, położony po północnej stronie Plant,

Dom Szytgarów przy placu Okulickiego, fot. P. Langer

XIX-wieczna zabudowa salinarna przy ulicy Orackiej, fot. P. Langer

Historyczna zabudowa kolonii górniczej w Gorzkowie, fot. P. Langer

UL. ZAULEK ŚW. MIKOŁAJA

W sąsiedztwie Plant Salinarnych znajduje się urokliwa uliczka nazwana Zaułkiem Świętego Mikołaja, fot. Ł. Chojecki

Współczesny herb Bochni, nawiązujący do górniczej tradycji miasta (reprodukcja: Urząd Miasta Bochnia)

duża kamienica wzniesiona przy szybie *Regis*, zamieszkiwana niegdyś przez rodziny sztygarów, oraz dworek urzędnika kopalni pochodzący z 1. poł. XIX w., znajdujący się w pobliżu nieistniejącego już szybu *Floris*.

Szczególny rodzaj działalności bocheńskiej żupy solnej wiązał się z zakładaniem nowych zespołów mieszkalnych, zwanych koloniami górniczymi. Były one przeznaczone głównie dla pracowników kopalni zatrudnionych na niższych stanowiskach. W otoczeniu dzisiejszej Bochni znajdują się dwa salinarnie zespoły mieszkaniowe. Starszy z nich – osada *Trinitatis*, został założony w 2. poł. XVIII w. nad najbardziej wysuniętą na zachód częścią wyrobisk, w pobliżu najmłodszego z bocheńskich szybów. Znacznie bardziej

interesującym zespołem mieszkaniowej zabudowy salinarniej jest dobrze zachowana kolonia górnicza, założona ok. 1919 r., zlokalizowana przy wjeździe do Bochni od strony wschodniej, przy ulicy Brzeskiej.

Bardzo ważną częścią zachowanego dziedzictwa kulturowego Bochni jest specyficzna kultura salinarna, wynikająca z tradycji pozyskiwania soli i utrwalona w przestrzeni miejskiej. Obejmuje ona elementy materialne oraz wartości duchowe, współtworzące niepowtarzalny nastrój miasta

Najbardziej czytelnym nawiązaniem do salinarniej funkcji Bochni jest bogate nazewnictwo, odwołujące się do najważniejszych obiektów bocheńskiej kopalni soli. Wiele ulic i placów w mieście wzięło swą nazwę od historycznych szybów, *Floris*, *Gazaris*, *Regis*, *Campi* i *Trinitatis*. Inne wyraźnie wskazują na specyficzną funkcję Bochni, m.in. ulice: *Solna*, *Solna Góra*, *Warzelnicza*, *Górników* i *Za Szybem*.

Niektóre ulice i place zostały nazwane ku czci patronów górnictwa solnego – świętych: *Kingi*, *Barbary* i *Mikołaja*, którzy są również duchowymi opiekunami wielu znaczących obiektów publicznych. Jako przykład można tu wskazać plac św. *Kingi*, oratorium pw. św. *Kingi*, ulica *Zaułek Świętego Mikołaja* oraz zabytkową bazylikę pw. św. *Mikołaja Biskupa*.

Oprócz nazewnictwa, charakterystyczną cechą przestrzeni Bochni są liczne symbole, emblematy i znaki graficzne świadczące o górniczej funkcji salinarniej. Najważniejszym z tych elementów jest oficjalny herb miasta, który – podobnie jak pierwsze pieczęcie używane przez władarzy Bochni – prezentuje trzy tradycyjne narzędzia górnicze: motykę, kilof oraz umieszczony pomiędzy nimi młot dwustronny zwany pucką lub kijanią.

PĘTLA TRINITATIS

Z PIĘKNYMI WIDOKAMI NA MIASTO

Pętla Trinitatis jest obecnie najdłuższą pieszą trasą turystyczną na terenie Bochni, liczy 9,5 km. Szlak łączy płaskie tereny w północnej części miasta z górującymi nad nim od południa wzgórzami Krzęczków i Uzbornia. Nazwa szlaku odnosi się do jednego z szybów bocheńskiej kopalni.

Trinitatis jest jednym z trzech zachowanych, a przy tym najmłodszym ze wszystkich bocheńskich szybów, powstał w 1913 r. W przeciwieństwie do szybów *Sutoris* i *Campi*, które nadal działają jako szyby komunikacyjno-transportowe, *Trinitatis* pełni wyłącznie funkcję technicznego otworu wentylacyjnego i ciągu rezerwowego w sytuacjach awaryjnych. Większość nazw szybów, które działały na przestrzeni wieków w bocheńskiej kopalni, pochodziła z języka łacińskiego. Były wśród nich m.in. szyby: *Floris* – kwietny, *Gazaris* – wieżny (od lokalizacji w pobliżu zespołu obiektów warzelniczych, zwanych w średniowieczu „wieżami”), *Sutoris* – szewski, *Regis* – królewski, *Campi* – polny (zlokalizowany poza zabudowanym obszarem miasta, wśród pól uprawnych) i ten, od którego wzięła nazwę trasa, *Trinitatis* – Trójcy Świętej.

Znaczna część Bochni jest położona na wzgórzach. Spośród nich wielkością wyróżnia się usytuowany na południowym zachodzie Krzęczków (247 m n.p.m.).

Kierujemy się na wzgórze Krzęczków. Najłatwiej dojść tam z centrum miasta ulicą Gazaris spod hali targowej lub ulicą Floris od skrzyżowania z ulicą Kościuszki. Po drodze mijamy plac Księcia Bolesława Wstydliwego – założyciela miasta. Już z tego miejsca ukazuje się nam panorama Bochni, ale lepszy widok na miasto rozciąga się ze wzniesienia, na które prowadzi stroma ulica Krzęczków. Spacer na szczyt wzgórza zapewni nam nie tylko bajeczne widoki, to również miejsce ważne ze względów historycznych.

Na północnym zboczu wzgórza Krzęczków położony jest cmentarz żydowski, który został założony w 1872 r. Zachowało się na nim ok. 700 nagrobków, często bogato zdobionych hebrajskimi inskrypcjami i płaskorzeźbami. W okresie II wojny światowej cmentarz był miejscem licznych egzekucji. Według Komisji ds. Badania Zbrodni Hitlerowskich naziści rozstrzelali tu ok. 300 osób, dokładna liczba ofiar nie jest znana.

Klucz do bramy cmentarnej udostępniają pracownicy Muzeum im. Stanisława Fischera w Bochni (tel.: 14 612 24 26, 14 612 32 85, e-mail: kontakt@muzeum.bochnia.pl).

Pętla TRINITATIS

Przewodnik po Bochni

Jan Flasza, Bochnia. Przewodnik po mieście, wyd. Urząd Miejski w Bochni

#foto: Nadszybie Trinitatis

BRAK ZDJĘCIA

Niewielki budynek szybu Trinitatis, ukryty wśród zieleni, z wyróżniającą się kolorystycznie wieżą wyciągową. Nadszybie jest najbardziej wysuniętym na zachód obiektem kopalni, znajduje się ponad 2 km od centrum Bochni, fot. P. Langer

Portal poświęcony historii miasta

Wiele interesujących informacji na temat historii Bochni można znaleźć na stronie www.bochenskiezieje.pl.

Oddział PTTK w Bochni

Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego
ul. Bernardyńska 10
tel.: 14 612 27 62
e-mail: pttkbochnia@interia.pl

<podpis>Z punktu widokowego na wzgórzu Krzęczków rozciągają się atrakcyjne widoki na obszar śródmiejski Bochni wraz z jego charakterystycznymi dominantami – wieżą wyciągową nadszybia Sutoris, bazyliką pw. św. Mikołaja Biskupa, kominem przy warzelni na nadszybiu Campi, a także gmachami sądu, gimnazjum im. św. Kingi i liceum im. Króla Kazimierza Wielkiego. Nieco dalej, na Wzgórzu Kolanowskim widać sylwetkę kościoła pw. św. Pawła, a po stronie południowej wzgórze Uzbornia. Przy dobrej widoczności możemy stąd podziwiać wzniesienia Beskidu Wyspowego, a nawet rysujące się w oddali Tatry, fot. M. Mroczek

Kirkut – cmentarz żydowski w Bochni z 1872 r., fot. P. Klasa

Wracając ze wzgórza Krzęczków do centrum miasta, koniecznie odwiedzmy Cmentarz Komunalny w Bochni, położony przy ulicy Orackiej. To jedna z najstarszych pozakościelnych nekropoli na ziemiach polskich. Cmentarz powstał w 1787 r., wcześniej niż wielkie nekropolie narodowe – warszawskie Powązki (1792) czy Cmentarz Rakowicki w Krakowie (1802), w tym samym czasie, co słynny lwowski cmentarz na Łyczakowie.

Kontynuujemy naszą wędrówkę pętlą Trinitatis. Idziemy ulicą Górską w kierunku kolejnego dominującego nad miastem wzgórza Uzbornia. Biegła tędy stara droga handlowa z Krakowa na Węgry, tzw. Trakt Węgierski. Możemy także wybrać alternatywną, nieoznakowaną trasę na Uzbornię, kierując się w górę ulicą Sądecką.

Trakt Węgierski prowadził niegdyś z miasta trasą pokrywającą się z dzisiejszą ulicą Sądecką, na szczyt wzgórza Uzbornia i dalej przez

wieś Kurów (obecnie część Bochni), Stary Wiśnicz i Lipnicę Murowaną w stronę Dunajca. Przez kilkaset lat podróżowali nim nie tylko kupcy, ale też liczne orszaki królewskie i magnackie oraz woźnice z mazołem transportującej na Spisz bocheńską sól. Dawna droga handlowa w dużej części pokrywa się z niebieskim szlakiem turystycznym, biegnącym z Bochni do Tymbarku.

Dawny Trakt Węgierski stracił na znaczeniu, gdy ok. 1785 r. Austriacy wytyczyli nową drogę do Nowego Wiśnicza (pokrywającą się dzisiejszą ulicą Wiśnicką). Stare drogi przebiegające przez Uzbornię stały się tylko lokalnymi połączeniami.

Po blisko dziesięć laty budowy i pokonaniu rozlicznych problemów technicznych, w grudniu 1984 r. pojawiła się u podnóża Uzbornia nowa droga – bocheńska obwodnica.

Po forsownym marszu pod górę, dochodzimy do kulminacji wzgórza w rejonie ulicy Widok, gdzie do naszej dyspozycji znajduje się szereg obiektów sportowych i rekreacyjnych Parku Rodzinnego Uzbornia. Warto wejść na wieżę widokową nad restauracją, z której można podziwiać panoramę miasta z dominującą sylwetką bazyliki pw. św. Mikołaja Biskupa, a także widoki na południowe osiedla Bochni i Pogórze Wiśnickie. Ci, którzy wolą aktywnie spędzać czas, mogą skorzystać z boisk sportowych, skateparku czy trasy rowerowej. Idąc nową alejką, mijamy także amfiteatr, plac zabaw dla dzieci i dochodzimy do stawu i zespołu altan na zachodnim krańcu wzniesienia. Po krótkim odpoczynku schodzimy krętą alejką w dół, wędrując przez park, który został założony dopiero na początku XX w., choć już w XIX stuleciu część Uzbornia miała być porośnięta lasem modrzewiowym.

Spacer na wzgórze Uzbornia dostarczy nam też smutnych refleksji. Schodząc ze szczytu wzniesienia na północ, krętą alejką w stronę ulicy Parkowej, koniecznie skróćmy w lewo, aby zadumać się pod pomnikiem ofiar zbrodni hitlerowskiej, która wstrząsnęła Bochnią 18 grudnia 1939 r. Mord popełniony na 52 cywilnych mieszkańcach miasta i okolic był jedną z pierwszych masowych egzekucji na ziemiach Polskich w latach II wojny światowej.

Z placu przed pomnikiem możemy podziwiać widok na zachodnią część miasta, z sylwetką kościoła pw. św. Pawła, dominującą na Wzgórzu Kolanowskim. To kolejne spośród siedmiu wzgórz Solnego Grodu, przywołujących skojarzenia z Rzymem, które tworzą tzw. Koronę Bochni, stanowiącą istotny element przedstawionej w naszej publikacji oferty turystycznej.

Cmentarz Komunalny w Bochni – jedna z najstarszych nekropoli w Polsce. Jego przepiękne położenie na stokach wzgórza oraz stylowe nagrobki wśród starodrzewu czynią zeń miejsce godne zwiedzenia, poznania i kontemplacji, fot. P. Klasa

Amfiteatr na terenie Parku Rodzinnego Uzbornia, fot. Ł. Chojecki

BOCHNIA PIESZO I ROWEREM

